

POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Typ posudku: posudek vedoucího práce

Autorka práce: Kristýna Zahradníčková

Název práce: Využití sociologických metod a technik v kriminologickém výzkumu zaměřeném na zkoumání latentní kriminality

Autor posudku: PhDr. Martin Cejp, CSc.

V kriminologickém výzkumu je aktuálně využíváno kolem dvaceti výzkumných postupů. Většinu z nich je možné charakterizovat jako sociologické metody či techniky. Jejich použití je komplikováno tím, že prostředí zločinu je zakonspirované a zjišťování přímých poznatků je téměř vyloučeno. Nedostupné jsou vyšetřovací spisy, soudní spisy jsou dostupné až po definitivním uzavření případu, které často trvá roky. Údaje o obětech trestných činů jsou chráněny zákonem. Značným problémem je, že statistika vypovídá pouze o evidovaných případech a nezachycuje celkovou kriminalitu. Růst nebo pokles se tedy týká pouze té kriminality, která byla zjištěna a nemusí vůbec odpovídat skutečnosti. Nejen celkově, ale i při diferenciaci podle pohlaví, věku, podílu cizinců a tak podobně. Mezinárodní srovnání dochází často až k absurdním výsledkům.

Kriminologové proto léta usilují o to, aby se alespoň nepřímo dostali k latentní části kriminality, která není evidována. Celosvětově se využívají viktimologické výzkumy, ve kterých dotazovaní vypovídají, zda byli konkrétními trestnými činy poškozeni v uplynulém roce, respektive v uplynulých třech letech. V poslední době se stále více využívají tzv. self-reportové studie, ve kterých dotázaní podrobněji popisují svůj kontakt s konkrétní trestnou činností a svůj postoj k této události. V minulosti se využíval rovněž postup, při němž se experti vyjadřovali k možné míře latentní kriminality u různých trestných činů. Každý z těchto postupů má své limity a případná zpřesnění znalostí o skutečné míře kriminality je stále nutné přijímat s rezervou.

Za této situace se Kristýna Zahradníčková pokusila přispět svým svěžím, nezatíženým pohledem na situaci. Jako studentka oboru sociologie měla znalost o možnostech sociologických postupů, absolvovala i jedno semestrový kurs Kriminalita v současné společnosti, takže měla i základní informaci o kriminologickém výzkumu. Obě ji opravňovalo k tomu, aby pohledem nezatíženým skepsí zhodnotila, jak jsou sociologické metody v kriminologii využívány, a jaké další možnosti by se případně daly uplatnit při výzkumu latentní kriminality. I když nebylo pravděpodobné, že by se jí podařilo vyřešit to, co léta řeší renomovaní odborníci, právě v tom pokusu bylo možné spatřovat věčný přínos práce a její přidanou hodnotu.

Hlavní cíl, spočívající v hledání možností využití některých sociologických metod a technik při zkoumání latentní kriminality, byl správně začleněn do širších souvislostí. Autorka uvedla jako základní teoretické východisko teorii příležitostí k trestné činnosti, stručně rekapitulovala, co je kriminalita a její rozsah, intenzita, struktura a dynamika. Zrekapitulovala pojetí latentní kriminality a základní údaje o stavu evidované kriminality v České republice. To vše bylo zmíněno ve vztahu k řešenému tématu. Například teorii příležitostí k trestné činnosti využila k navržení modelu, který předpokládá po spáchání jednoho trestného činu spáchání dalších trestných činů. Nevyhnula se ani řešení vztahu sociologie a kriminologie,

zejména pak otázce vymezení kriminologie jako samostatného vědního oboru a s tím související samostatné metodologie. Vymezení kriminologie jako samostatného vědního oboru není v České republice dosud vyřešeno. Mezi právní vědy bývá někdy zařazena, někdy ne. Podobně i u metod trvají někteří kriminologové (většinou právníci) na tom, že má kriminologie vlastní metodologický aparát. Podle mého názoru nejsou tyto otázky podstatné. Například statistiku využívají všechny obory a těžko by si ji mohl některý přivlastňovat.

Práce je přehledně strukturovaná, jsou zmíněny všechny souvislosti, autorka se snažila zaujmout argumentačně přesvědčivá hodnotící stanoviska. K pozitivům práce patří postupná kombinace různých postupů. Kromě shrnutí základních statistických údajů oceňuji využití domácí i zahraniční literatury, poznatků kriminologických výzkumů. Zajímavé srovnání přinesla četnostní analýza využití metod a technik v kriminologickém výzkumu na území České republiky v letech 2000-2016. Významným doplňkem bylo expertní šetření, ve kterém mohli odborníci zabývající se kriminalitou zaujmout postoj k hlavním řešeným otázkám. Díky těmto různorodým přístupům se autorce podařilo korigovat poznatky.

Autorka využila literaturu a poznatky z výzkumů, zvláště zahraniční prameny byly přínosem. Pro přesnost jen upozorňuji, že autoři učebnice právnické fakulty jsou tři: T. Gřivna, M. Scheinost a I. Zoubková (a pak zmíněný kolektiv). Práce je psána výstižně a čtivě, bez zbytečných odboček, dobře se čte.

Positivně hodnotím i aktivní přístup autorky. Nejen, že průběžně konzultovala jednotlivé kroky, ale využila i možnost vystoupit s referátem v rámci tří denní konference sekce sociální patologie České sociologické společnosti. Dokonce se zde zúčastnila studentské soutěže a navázala kontakt s některými odborníky, kteří jí poskytli další podněty.

Velký výčet pozitiv souvisí s tím, že jde o bakalářskou práci, která je určitým předstupněm k dalšímu bádání. Od bakalářské práce nelze většinou očekávat, že by našla recept na to, o co léta usilují přední světoví odborníci. K tomu, aby zhodnocení dosavadní praxe a návrhy dalších kroků byly akceptovány, musí být autor dostatečně zkušený, aby dokázal kriticky přehodnotit zjištěné poznatky i výroky expertů. To není výtkou, student tuto dlouhodobou zkušenost mít nemůže. Nicméně může přinést nový pohled. Užitečné bylo, že Kristýna Zahradníčková důkladně posoudila dosavadní snahy v této oblasti. V souladu se skutečným stavem konstatovala, že „k samotnému zkoumání latentní kriminality se dnes využívají především viktimologické výzkumy a self-reportové studie“. Doporučila, že by mohly být více využívány pozorování, případové studie spolu s typologickou metodou, rozhovory, a etnografický výzkum kombinovaný s topografickou metodou. Navrhla model založený na teorii příležitostí k trestným činnostem. Nutno říci, že návrhy jsou spíše načrtnuté. Pro bakalářskou práci to považuji za dostačující, pokud by autorka v tomto tématu pokračovala, bylo by nutné navrhované postupy důkladně promyslet, případně ověřit jejich použitelnost a návaznost. V tomto směru považuji za správné, že Kristýna Zahradníčková požádala v expertním šetření odborníky, aby se k jejím návrhům vyjádřili. I když většinou byli spíše skeptičtí, neznamená to, že by tyto návrhy měly zapadnout. Nové podněty je potřeba vždy důkladněji zargumentovat, ověřit, dále o nich diskutovat.

Z výše uvedených důvodů doporučuji práci přijmout k obhajobě a hodnotit ji známkou výborně (s mírným minus).

Datum: 1.6.2016

Podpis: